

6:0 dupl. 60 11
BELOHIM
DISPUTATIO POLITICA

De
PUBLICA JUVENTUTIS
INSTITUTIONE,

QUAM

*Censente Amplissima Facultate Phil. in florentissima
Regia Academia Aboënsi,*

PRÆSIDE

RECTORE P. L. MAGNIFICO

DN. M. MARTINO MILTOPEO,
Eloq. Prof. Publ. Præceptore & Promotore suo
ætatem reverenter colendo,

*Publico Doctorum examini, Magisterii Philosophici honores
aditurus, modestè submittit*

S. R. MAJEST. ALUMNUS

ANDREAS LITHOMANNUS,
Junecop. Smol.

*Ad diem 28. Junij, Anni 1671. in auditorio maximo,
horis solitis, ab 8. antemeridianis.*

A B O Æ,

Impressa à PETRO HANSONIO, Acad. Typog.

Viro Reverendo atq; Doctissimo D. Petro

DEmodoco, consilium de institutione filii sui petenti, Socrates (α) hoc responsi dare introducitur: *ὅτι εἰ περὶ ὅτων θεοτέρη ἂν ἄνθρωπος βελεύσαιο, ἢ περὶ παιδείας καὶ αὐτῶ καὶ τῶν αὐτῶ δικαίων*: quo puerorum informationem maximi esse momenti non obscure innuit, idq; nec sine causa, quippe in Rep. eodem teste (β) haud quicquam difficile futurum est, modo commoda institutio antecesserit, quoniam ejus tanta vis est, ut vel tacentibus legibus, bene institutus, honestis rebus ultrò sese dedat, quod ipsum Lycurgus, Lacedæmoniorum legislator, adductis in medium duobus catulis, uno ad cursum & venationem, altero ad quietem & voracitatem, assuefactis, manifestum fecit (γ) Hæc autem deficiente (δ) leges, quamvis commodissimè latæ, eventu tamen minùs felici ad honesta homines hortantur, siquidem pravæ de vero bono opiniones animos eorum tanquam vinctos constrictosq; tenent, neq; ad veritatis lucem attollere oculos permittunt. Rectè Seneca (ε) *Ubi aliqua res obsæcat animum, & ad officiorum discipiendum ordinem impedit, nihil agit qui præcipit: sic vires cum patre, sic cuna uxore. Nihil enim proficiunt præcepta, quamdiu menti error obsusus est: si ille discutitur, apparebit quid cuiq; debeat officio*: id quod Dionis filii exemplo (ζ) patet, qui per Dionysium turpissimis imbutus cupiditatibus, è superiore parte ædium se dejecit, atq; ita interiit. Notatu certè dignissima quoq; sunt verba Platonis (η) *ἔχει δὴ (ὁμοίᾳ) λόγον, τὴν ἀρίστην φύσιν ἐν ἀλοτριωτέροις οὔσαν τερψῆ, καίγειον ἀπαλλάττειν τῆς φάνης*:

Nomen

Neglectis urenda filix innascitur agris. (9)

Hinc tot homines vitia, ut labes purpura, combibentes, passim reperiuntur. Alii magistratus auctoritatem contemnunt, consilia parvi faciunt, imperium detrectant, iussa rident, mandata spernunt; Alios alius turpissimis flagitiorum maculis aspersos invenire licet: Proinde, cujus rei neglectio magna civitati dispendia & damna infert ejus curam suscipere civitatis interest: sed institutionis adolescentum neglectio magna dispendia & damna civitati infert: E. institutionis adolescentum curam suscipere civitatis interest. (1) Minor ex supra dictis constat. Ultra hoc à similitudine in aliis artibus Philosophus (2) probat. Illud ipsum Besoldus (3) argumento quoq; à simili ducto monet. Sicut enim, inquit, bonus agricola teneros palmites, ut celerius crescant, diligentèr obtegat; ita Rempublicam, parentem & cultricem civium, ut juvenes ad virtutem instituantur, summâ ope niti decet. De hac amplissima materia impræsentiarum paucis disserere constitui, Optimorum Authorum & eruditissimorum virorum auctoritates & placita secuturus. Sit itaq; bono cum Deo, & candidâ lectoris interpretatione.

(α) apud Plat. in Theage. (β) idem l. 4. de Rep. (γ) Plutarchus de instit. puerorum. (δ) conf. Besold. Dissertat. Pol. de educ. c. 2. (ε) Ep. 94. sub initium. (ζ) ap. Corn. Nep. in Dione (η) l. 6. de Rep. (θ) Horat. l. 1. Serm. Sat. 3. (ι) Arist. l. 2. Pol. c. 1. (κ) Idem d. l. (λ) Dissert. Pol. de educ. c. 2. ex Laurentio Grimal. 1. de optimo Senatore, &c.

DIS.

DISSERTATIONIS

De

PUBLICA JUVENTUTIS EDUCATIONE

THESIS

I. Educatio est cura de pueris, adolescentibus & juvenibus rectè instituendis, ut Reip. idonei cives evadant. Cum omnis, ut monet Tullius (α) quæ à ratione suscipitur de aliqua re institutio, debet à definitione proficisci ut intelligatur, quid sit id, de quo disputetur: inde haud ineprè meo discursus hujus initium facturum arbitror, prolixam tamen subjungere analysin minus necessarium ducens, siquidem propria, nisi opinione labor, luce radiat: cui placet, Wendelerum (β) aliosq; de hac materia posteros monumentis literarum erudientes, adeat.

α. l. 1. off. β. l. 2. Phil. Pract. sect. 2. c. 6. de educ. &c.

II. Publica institutio privatæ jure ac meritò præfertur. Educationem juventutis, decus illud Philosophorum (α) in Privatam & Publicam dividit. Illam autem, vel ad solos parentes, vel etiam privatos pædagogos pertinentem, huic præferendam esse, nonnulli, magnâ erroris caligine obcecati, opinantur. Contrariam assertionem dictus Philosophus (β) gravissimis hæc rationibus confirmat. Primò. à fine cujusq; & totius civitatis, hoc modo: Quorum idem est finis, eorum eadem debet esse disciplina: sed adolescentum ac totius civitatis idem est finis E. Adolescentum & totius civitatis eadem debet esse disciplina. Civitatis autem disciplinam publicè debere institui, quis negatum ibit? Deinde, à consideratione paritatis: Rerum in civitate communium, communis debet esse exercitatio: sed liberi seu adolescentes in Rep. usu sunt communes, E. liberorum & adolescentum disciplina publica & communis erit. Præterea, à partibus ad totum sic disputat: Cura partis debet respicere curam totius: sed pueri & adolescentes sunt partes Reip. E. qualis est hujus talis illorum debet esse institutio. Postrema hujus assertionis ratio in textu Philosophi, ab exemplo Lacedæmoniorum ducta, hanc formam habet: Quod præstantissimæ Reip. & Senatui Lacedæmoniorum placuit, id rectum esse videtur: sed Lacedæmonis publicæ pue-

rorum institutio placuit, E. Ex *Quintiliano* (γ) hæc ratio addi possit: justo mollior educatio plurimum obest juventuti: Privata educatio plerumq; est justo mollior, E. Privata educatio plerumq; obest juventuti. Minorem prop. fortè quis à veritate longè aberrare dixerit. Quàm vellem ita esset! Verùm illud *Plurarchi* (δ) ἡδὴ δὲ τινὰς ἐγὼ εἶδον πατέρας, οἷστο λίαν φιλεῖν τὴν μη φιλεῖν αἰτίον κατέστη: verissimum esse quàm valdè vehementer timeo! lux veritatis experientia abundè testis est. Hic tamen multoties majus peccatum peccant matres, quæ filiis suis sollicitæ lacrimas abstergere, ut *Seneca* loquitur (ϵ) & in peccato adjunctrices, auxiliòq; in paterna injuria, teste *Comico* (ζ) esse solent. Nec privati præceptores omnes hîc extra culpam sunt. Undè cum ex ephelis discipuli excefferint, (η) studia, quibus erant antè consecrati, negligunt, contemnunt, spernunt, rident: chartulas lusorias in manus sumunt, in sphaeristeriis reticula tractant, cum *Pamphilo Glycerium* visitant, & in vitia, nescio quæ, præcipites ruunt. Quapropter ex domestica educatione, ad publicam, magis prudentiam quàm impotentiam amoris respicientem, reducidos esse pueros, patet. Porro: Quod multum ad modestiam confert, illud ut melius est approbandum: Institutio pub. multum ad modestiam confert, E. Institutio publica ut melior, est approbanda. Assumptio est manifesta, quippè privatim instituti, ut sæpius langvescunt, & quendam velut in opaco situm contrahunt, (quod summoperè quoq; vitandum) ita non rarò inani persuasione adedò tumescunt, ut se solos lyncæos, reliquos talpas opinentur. Neesse est enim sibi nimium tribuat, qui se nemini comparat. Nemini autem se comparat, qui præter suos domesticos inspicit neminem. (θ) *Postremò*: excellentior forma educationis ea est, ut *Casus* docet (ι) quæ in sapientia & consensu totius civitatis fundata, firmiore anchoram & constantiam habet, quàm quæ ab unius judicio pendet: sed pub. disciplina in sapientia & consensu totius civitatis fundata firmiorem anchoram & constantiam habet, E. Assumptio constat, quia rarius institutio quæ senatum auctorem & legem moderatricem habet, muratur, quàm quæ ad arbitrium unius vel alterius vertitur. Plures hujus assertionis rationes qui desiderat, præter alios, auctores in hac thesi allegatos, si lubet, consulat.

(a) *Arist*

a. *Arist.* l. 10. *Etb.* c. 9, l. 7. *Pol.* c. 17. l. 8. *Pol.* c. 1. β . *idem* l. 8. *Pol.* c. 1. *conf.* *Cas.* γ . l. 1. *instit.* c. 3. δ . *de educ. lib.* 2. l. 2. *de ira*, c. 21. ζ . *Ter. in Heaut.* a. 5. sc. 2. η . *Conf.* *Plutarchum de educ. lib.* 9. *Quintil.* l. 1. *instit.* c. 3. *Jun.* q. 43. *Pol.* *Arnis.* l. 1. c. 18, *de educ.* *Liebenthal exerc.* 4. *Pol.* q. 8. *Wendeler.* l. 2. *Phil. Pract.* sect. 2. c. 6. *de educ.* 1. l. 8. *Sph. civ.* c. 1.

III. Hæc juventutis institutio Scholas & Academiis requirit. Ut lucernam in meridie adhibere, ita hic multas probandi rationes adferre, supervacaneum duco. Sine Scholis quippe & Academiis educationem pub. non posse institui; nec aliundè, nisi ex hoc seminario, prodeuntibus annis, ingenua existere ingenia juvenum, qui publicis privatisq; muneribus obeundis seculum ornare possint, nemo non videt. Tu quidem *Machiavelle* (a) clamitas: Tollantur Scholæ, tollantur Musæ, honesta institutio, disciplina ac sapientia tollantur, tollantur deniq; Athenæ, in quibus mores juventutis efformantur, franguntur vires, futiles quæstiones moventur, nova de lana caprina phantasmata discutuntur, magna excuduntur de Deo, de fide, de civitate levissimarum opinionum monstra. Verùm te, de industria in sole caligantem, nervosè censor tuus (β) acutissimus refellit, ex cujus rationibus unicam tantum, brevitati studens, apponam, quæ in hanc formam redigi possit: Quod summam barbariem, vim, perfidiam, licentiam vitæ, hæresin, atheismum, & confusionem omnium rerum parit, illud non est approbandum: sed destructio scholarum & Academiarum, summam barbariem, &c. parit: E. destructio Scholarum & Academiarum non est approbanda. Minorem Propriam monumenta memoriæ revolvere temporis angustia prohiberet, exemplorum numero penè infinitorum evidentia confirmarem. Equidem certè, *Juljanum* funestum illum apostatam, qui Christianorum gymnasia sustulit, (γ) artiumq; Professoribus silentium jussit, hoc non fugiebat. Nec illud *Mycilenenses* latebat, qui socios à se deficientes, maximodamno & infamiâ affecturi, literarum studium apud eos sustulerunt (δ) Simile quid de *Cyro* (ϵ) memoriæ mandatum invenimus. Quid multis? Regiones sub imperium Turcicum redactæ, me tacente, idipsum abundè comprobant, quippe quæ, extincto disciplinarum & scientiarum lumine,

denasilli-

æteris ignorantia tenebris sepulta, atq; obruta tenentur. Nostrum igitur votum sit: vivant Scholæ, vivant Athenæ, artes ac scientiæ, quæ sunt radii divinæ sapientiæ, ad gloriam S. S. Triadis in sempiternum vivant: pius est qui assentitur! Improbus qui Amen non acclamat!

α. vid. *Cas. l. 5. Sph. civ. c. 11. β. idem Casus d. l. γ. Cyrill. l. 2. contra Julian. cit. Arnif. l. 1. Pol. c. 18. de educ. δ. Elian. l. 7. var. hist. cit. eodem Arnif. d. l. ε. ap. Justin. l. 1. &c.*

IV. Proxima cura de Præceptoribus erit. Exempla quippe Prophetarum (α) Apostolorum (β) & antiquissimorum gentilium (γ) qui aliquam sunt eruditionis gloriam assecuti, cum hujus ævi experienciâ, nullam artem absq; Præceptore addisci, sufficienter ostendunt. Hujus verò munus, ut Sisyphi Saxo longè difficilior, & Herculis labore multò tædiosius est, ita in quibus consistit, breviter exprimi haud potest; tria tamen præcipue sunt, quantum ego quidem cogitatione assequi valeo, quibus carere non debet is, qui artem quamcunq; liberalem aliis se posse tradere profiteretur. Paucis hoc loco de singulis agere lubet. 1. *Scientia.* Qui enim fiat unquam, ut, quod quis non habet, aliis largiatur? aut cæcus regat errantes? Notum est illud Christi (δ) *Si cæcus cæcum ducat, ambo in foveam cadent.* Ita quemadmodum usu venit, ut qui non paruit, aliquandò non benè imperet, cum modestè parendo discatur ars imperandi (ε) sic etiam docere alios nequit, qui non didicit, cum id ipsum didicisse videatur ars quædam esse docendi. Si autem quis aggreditur monstrare aliis, quod ipse non vidit, aut amentis aut temerarii nomine appellandus videtur: quidni enim amens sit, si suam incertitiam nescit aut temerarius, si novit quidem, sed majora audeat viribus, & onus tollit humeris, quod perferre non potest? At dicas: docendo discitur. Probè! Tu ergò medicus aliorum interitu evades? Stultè! 2. *Prudentia;* quâ destitutus, tanquam in illius nocte sine lumine errans, sæpè offendet. Præceptorem igitur in tradendis artibus & disciplinis methodicum esse oportet. Quid etjam ab illo possit, ab hoc debeat exigi discipulo, quæq; studia cuius convenient, cum magna sit ingeniorum diversitas, perspectum habebit. Prudens etjam erit, si cavebit, ne cum Ægyptiorum Regibus pyramides extruat, quæ præter

præter ostentationem nihil referunt utilitatis: ne vitrum & aranearum texturas gemmis præferat: quibus præest discipulis ea proponat, quibus olim senes in suam Patriæq; commodum uti possint. 3. *Fides;* bonus quippe Præceptor nullo non tempore suis se discipulis dabit, non sibi sed illis vivet, non suo sed illorum studiis vigilabit. Ante omnia verò pietas in ipso lucebit, illudq; semper meditabitur, ut imitatione sui, suæ disciplinæ alumnos erudiat, quâ institutione præstantiorem esse nullam, parens eloquentiæ Rom. dixit, (ζ) id quod nec obscurè Poëta, (η) in oratione Evandri, Æneæ filium Pallanta heroicis virtutibus erudiendum, commendantis, elegantissimis hisce & suavissimis versiculis indicat:

*Hunc tibi præterea spes & solatia nostri
Pallanta adjungam, sub te tolerare magistro
Miliciam & grave Martis opus, tua cernere facta
Assuescat, primis & te miretur ab annis.*

Plura de notis boni Præceptoris desiderantem, ad Platonem (θ) Quintilianum (ι) Plutarchum (κ) Junium (λ) &c. remitto.

α. vid. 2. Reg. 2. Esa. 1. v. 1. Jerem. 1. v. 2. Ezech. 1. v. 1. &c. β. vid. Act. 22. 3. Matth. 4: 19. seqq. Marc. 1: 17. seqq. Matt. 10: 1. &c. γ. vid. Val. M. l. 8. c. 7. de Pythagora, Platone, Cleante, &c. δ. Luc. 6. v. 39. ε. conf. Arist. l. 7. Pol. c. 14. ζ. l. 1. ep. 7. fam. η. Virg. l. 8. Æneid. 9. in Lachete. 1. l. 2. instit. c. 2. conf. c. 2. l. 1. instit. κ. de educ. lib. λ. 9. 45. Pol.

V. In juventutis institutione moderata castigatio adhibenda est. Mihi ille detur puer, votum est Quintiliani (α) quem laus exitet: quem gloria juvet: qui victus fleat: hic erit alendus ambitu: hunc mordebit objurgatio: hunc honor excitabit: in hoc desidiâ nunquam, (inquit ille) verebor. Votum, equidem certè, cui eventus ut responderet, Præceptores, arbitror, omnes unicè exoptarent! Verum illud Platonis (β) ὁ δὲ πᾶσι, πᾶντων ἰσορῶν ἐστὶν ἐνομιεῖται ἐπιστάτην, cum maximo tædio verissimum esse sæpius experiuntur, idcirco multis quasi frænis pueros constringendos esse idem (γ) monet, id quod sacra pagina quoq; nos docet, (δ) Orbili tamen illi plagosi, (ε) à quorum aspectu citius ignem quàm humanitatis signum elicere possis, minime laudandi sunt. Quod enim puerorum mores reddit humiles, illebe-

liberales, ab humana societatis commerciis abhorrentes, atq; ad omnem consuetudinem & familiaritatem planè ineptos, illud nequaquam est approbandum: sed castigatio illa iusto severior, puerorum mores reddit humiles, &c. E. castigatio illa iusto severior nequaquam est approbanda. Veritas minoris prop. per se patet & testimonio Platonis (ζ) ad quem, brevitati studens, Benevolum Lectorem remitto, etiam stabilitur. Difficile autem regimen est, inquit Seneca (7) quia dare debemus operam, ne aut iram in illis nutriamus, aut indolem retundamus. Diligenti observatione res indiget. Utrumq; enim & quod extollendum, & quod deprimendum est, similibus alitur. facile autem etiam attendentem similia decipiunt. Crescit licentiâ spiritus, servitute comminuitur. Assurgit, si laudatur, & in spem sui bonam adducitur: sed eadem ista insolentiam & iracundiam generant. Sic itaq; inter utrumq; regendus est, ut modò frânis utamur, modò stimulis: nihil humile, nihil seivile patiarur.

α. l. 1. instit. c. 4. β. l. 7. de ll. γ. Plato d. l. δ. 1. Sam. 3. v. 13. Prov. 1. v. 8. c. 4. v. 1. c. 13. v. 24. c. 19. v. 18. c. 22. v. 15. c. 23. 13. c. 29. v. 17. Ec. e. Hom. l. 2. ep. 1. Sueton. de illustrib. Græc. c. 8. ζ. l. 7. dell. η. l. 2. de ira, c. 21. conf. Eph. 6. v. 4. Coloss. 3. v. 21. vid. quoz; Cic. l. 1. off. Ter. Adelp. 4. 1. sc. 4. Ec.

VI. Juventutis in studiis, aut parentes ipsimet, aut alii spectatæ fidei viri, inspectores erunt. Ἄξιον δ' ἐπιμαῖν, inquit Plutarchus (α) των πατέρων ἐνίοις, οἷαιες παιδαγωγῶς καὶ διδασκάλους ἐπιτρέψαντες τὰς ἡδὺς, αὐτοὶ τῶν τέτων μαθήσεως ἐπ' αὐτόπται γίνονται τὸ παρρησιαν, ἐπ' αὐτήμοι, πλεῖστον τὸ δέοντ. ἀμερότανοιτες. αὐτὸς γὰρ παρ' ὀλίγας ἡμέρας δὲ δοκιμασίαν λαμβάνει τῶν παιδων ἀλλὰ μὴ τὰς ἐλπίδας ἔχειν ἐν μεθώπαι, διαδέσει. καὶ γὰρ ἐκῆνοι πλείονα ποιήσονται τὴν ἐπιμέλειαν τῶν παιδων μέλοντες ἐκασοτε διδόναι τὰς ἐνδύνας: καὶ γὰρ δὴ τὸ ἡγρὲν ἔσται τὰ ἰσποκόμε χρεῖν, ὡς ἐδὲν ἔτω πιάνει τὸν ἰσπων ὡς βασιλέως ὄφθαλμῶς. Optime! Licet enim Præceptores (ut commissum quoq; munus postulat) omnem suam operam, curam,

indu.

industriam, cogitationem, mentem deniq; omnem in discipulorum salute figant & locent, tamen hi, cum noverunt gravem sibi constitutam & paratam esse adversariam, in artibus liberalibus eò magis sibi elaborandum statuunt, ut expectationem, quam sui contârunt, sustinere ac tueri possint. (β) Quoniam verò parentes literarum imperitos nonnusquam invenire licet, hæc cura aliis spectatæ fidei viris jure ac meritò committitur.

α. de educ. lib. β. conf. Cic. l. 2. ep. 1. 5 4. fam.

VII. Animi cura prior quàm corporis erit.

Optima harmonia concordare hæc debent. (α) Quoniam verò corpore præstantior animus est, quippe qui illud regat, suum videlicet instrumentum, idcirco de animo priorem ineundam esse curam haud absurdè asseritur, idq; Plato (β) his verbis docet: ἐμοὶ μὲν γὰρ εἶ φάνεσται, ὁ ἂν χρηζὸν ἦ σῶμα, τῆτο τῆ αὐτῆ ἀρετῆ φυγὴν ἀγαθὴν ποιῆν, ἀλλὰ τεναυτιον, φυγὴ ἀγαθῆ τῆ αὐτῆς ἀρετῆ σῶμα παρέχειν ὡς οἶοντε βέλῆστον. οὐκῆν, ἐι τὴν διάνοιαν ἐκῆνωσεν θεροπέσαντες παρεδοῖμεν αὐτῆ τῶ περὶ τὸ σῶμα ἀκροβολογῆσαι. Huic assertioni Aristoteles (γ) obstare videtur; Verùm non de infantulorum educatione, in qua corporis curam curâ animi priorcm esse debere facilis concedo, siquidem usum rationis & mentis in œpundiis fasciisq; vagientium quærere absurdum est: sed de pub. institutione, in qua res longè aliter sese habet, me agere Benevolus Lectôr videt.

α. Arist. l. 7. Pol. c. 15. β. l. 3. de Rep. γ. d. l. δ. l. 7. c. 15. Spb. civ. Ec.

VIII. Præcipuum institutionis momentum pietatem & veram religionem concernit.

Ut navis, adiuam aliarumq; rerum carinas aut fundamenta prima esse volumus? cum aliàs nihil solidè subsit, sed in ruinam prona sint, quæ sine fundamentis creverunt: idem literis consecratus nobilissimæ suorum studiorum apert operæ. Eruditionis quippe omnis & sapientie fons ac fundamentum timor Domini est (α) id quod nec veteres ethnicos, quos Deus vera sui cognitione non afflaverat, fugiebat. Livius enim (β) ut alios silentio jam prætervehar, omnia prosperè

B 2

sequen-

sequentibus Deos adversa spernentibus evenire, expressis verbis asserit. Damnum hoc haud exiguum quidem, in artibus liberalibus neglecto pietatis studio, minus feliciter progredi: verum accedit aliud longè gravius, & supra hominem positum, in quod præceptor discipulum suum conjicit periculum se. aeternæ damnationis. Pietatis igitur præcepta & veræ religionis fundamenta discipulis suis instillare Præceptor tenetur. Quod enim Deus severè jubet, illud (in quantum possibile) est præstandum: sed Præceptores pietatis præcepta & veræ religionis fundamenta discipulis suis ut instillent, Deus severè jubet: E. Præceptores pietatis præcepta & veræ religionis fundamenta discipulis suis instillare debent. Minor patet, quia parentibus Deus mandat, (γ) ut sermones suos ipsimet non solum audiant, verum etiam filios ac nepotes doceant: Præceptores autem in locum Parentum succedere, extra Controversiam est. (δ)

α. *Prov. 1. v. 7. c. 9. v. 10. conf. Matth. 6. v. 33. Ec. β. 1.5. c. 51. conf. Val. M. 1.1. c. 1. γ. Deut. 4. v. 9. & 10. Ec. δ. vid. 2. Reg. 2. v. 3. & 12. 1. Cor. 4. v. 15. Gal. 4. v. 19. Quintil. 1.2. instit. c. 2. conf. Jacob. Mart. 1.1. Pol. c. 6. Ec.*

IX. Linguarum deinde studium haud inutiliter sequitur. Dictum est supra prudentis Præceptoris esse, ea proponere discipulis suis, quæ ipsis Patriæq; usui futura sunt, si viri evaserint: illorum autem omnium, linguarum studium, post Pietatis præcepta religionisq; fundamenta, primum & præcipuum esse, non ineptè asseritur. Singulas enim disciplinas, scientias, & Facultates superiores, singulos vitæ ordines, si quis ratione animoq; iustitaverit, id verissimum esse respiciet. Quod, siquidem paucis, exprimi nequeat, cum veneratione tacitus admirabor, hanc unicam rationem, linguarum utilitatis & necessitatis demonstrandæ ergò, jam apposuisse sufficere arbitrans. Homo naturâ est *σῶον πολιτικόν* (α) sive animal sociabile, ut spernentem planè omnem conversationem, aut belluam immanitatem, aut hominem religione superare oporteat. Quoniam autem non cum indigenis solum, sed sæpius etiam peregrinis, nobis necessitudo est: prius horum linguam, quam conferre sermones potuerimus, addiscere necesse habemus. Sic Themistocles, si historiis (β) fides non est deneganda, amicitiam Regis Artaxerxis ambiens, annum spatium sermo-

ni Per-

ni Persarum perdiscendo dedit. Interpres, dicas, vicem meam implebit. Densâ mentis caligine circumfunderis falsaq; opinione traheris. Is quippe, ut est magna multorum malitia, te facile decipiet, tuaq; ut nec defunt homines timarum admodum pleni, secreta divulgabit. Accedit etiam hoc, quòd turpe sit aliunde pendere, & extrinsecus vivendi suspiras habere rationes, ut Cicero (γ) licet aliâ in causa, eleganter loquitur.

α. *Arist. 1.1. Pol. c. 2. β. Corn. Nep. in Themist. γ. 1.5. ep. 13. fam.*

X. Artibus præterea liberalibus cæteris imbuedus discipulus est. Ab utili & necessario hoc etiam confirmatur. Hominum quippe mentes à vitiorum sedibus ad virtutis honestatisq; cultum faciliâ quâdam vi sublevant, ut C. Valerius Flaccus (α) Polemo (β) & alii numero penè infiniti abundè testantur. Deinde, via maximè compendiosa ad honores per artes lib. est. Harum enim beneficio, homines obscuro natos loco, nobilitatos, & in famæ theatrum productos fuisse: contemptos antè & abiectos, ad summas dignitates evectos, in augusto honoris folio collocatos esse, Socrates (γ) Euripides (δ) Demostenes (ε) & alii, multitudine innumerabiles, demonstrant. Præterea, artes lib. summam cultoribus suis benevolentiam, non apud gregarios, & è trivio homines, sed apud magnates, conciliare, historiarum monumentis clarum est, ζ. Necessitatem deniq; artium lib. addiscendarum tantam esse, ut non igni, non aëre, ut ajunt, non aquâ pluribus locis indigeamus, luce meridianâ clarius est. Verbi quippe divini ministrum sacrum codicem absq; harum cognitione rectè intelligere, intellectum alijs dextrè explicare, explicatum à varijs hæreticorum depravationibus feliciter vindicare, & solida sanæ doctrinæ ac Christianæ religionis fundamenta propugnare non posse, manifestum est. Porro, Cæsares, Reges, alijsq; loco magistratuum constituti, qui sine legum pericia lites intricatissimas, ut cætera taceam, enodabunt? nihilo plus equidem agent, quam si cæcus de varietate colorum, surdus de concentu vocum arbitrari voluerit. Reliquas instituendæ vitæ rationes & vias, animo & cogitatione si quis perpenderit, idem deprehendet.

α. *Val. M. 1. 6. c. 9. β. idem d. 1. γ. idem 1. 3. c. 4. δ. idem d. 1. c. idem d. 1. ζ. vid. Sueton de T. Flavio Vespasiano, Cic. pro Archi a & Val. M. 1. 8. c. 14. de Themistocle. Cic. d. 1. de Augusto. Ec.*

XI. Politis quoq; moribus studiosa juvenus operam dabit.

Per quod enim ad conversationes cum alijs, aliorumq; benevolentiam conciliandam aptus quis redditur, illud nequaquam est negligendum: sed per mores, &c. E. Minorem prope non est quod aut repetitis è veteri memoria, aut vivis & spirantibus exemplis confirmem: Trito dici solet sermone: Qui proficit in literis & deficit in moribus, plus deficit quam proficit. Hinc orbis quondam domitores suum Vespasianum delicias generis humani appellarunt. a. Ex moribus quoq; signa de probitate aut improbitate hominis peti solent. b. Mores præterea mali Reip. nocent: eam quippe disciplina majorum conservat, quâ dilapsâ, & nomen & imperium amittitur. c. Quid enim prodest foris esse strenuum, inquit Val. M. d. Si domi malè vivitur? expugnentur licet urbes, corripiantur gentes, regnis injiciantur manus: nisi foro & curiæ officium ac verecundia sua confiterit; partiarum rerum æquatus celo cumulus, sedem stabilem non habebit. Hac utiq; de causa opprimè constitutæ Respub. semper regendis civium moribus, vitijsq; castigandis, Censores præfecerunt. e. Proinde successu temporis docti futuri, non minus elegantix morum, quam vel peritiæ linguarum, vel solidæ eruditionis, rationem habebunt. Quinam verò mores in pueris & juvenibus adolescentibus elucere debeant, siquidem paucis exponi haud queat, Benevolum lectorem ad Junium (1) & alios, qui hac de re memoriæ literisq; prodiderunt, ablegatum volo, hoc tantum indicasse sufficere arbitrans: ineptos mores affectandos non esse, quorum sequaces novâ depositione novâq; dolabrâ dignos judico.

a. Sueton. b. Jun. q. 50. Pol. c. 7. idem. d. l. ex Ælio Lampridio in Severo. d. l. 2. c. 9. e. vid. Liv. l. 24. c. 18. Val. M. d. l. Corn. Nep. in vita Hamilc. Sc. 2. q. 51. Pol.

XII. Animi relaxationes atq; recreationes studiosæ juventuti etiam concedendæ.

Rem quippe nullam, continuum laborem ferre potentem, reperiri, Poëta (a) hoc versiculo planum facit:

Quod caret alternâ requie, durable non est.

Emphaticè quoq; Plutarchus (b) loquitur: σπένδοντες γὰρ τῆς

τῆς παιδίας ἐν πᾶσι ταῖς ἀρχαῖς προτιύσασθαι, πόνους αὐτοῖς ὑπερμετρῶς ἐπιβάλλειν, οἷς ἀπαυδάτως ἐπιπίπτειν, καὶ ἀλλὰ βαρυνόμενοι ταῖς κακοπραΐαις ἀλέχονται τὴν μάθησιν ἐνυῦος. ὡς γὰρ πρὸς φύσιν τοῖς μὲν μετρίως ὑδ. σιτρέχεται, τοῖς δὲ πολλοῖς πίνεσθαι τὸν αὐτὸν χρόνον ψυχῇ τοῖς μὲν συμμέτρως αὐξεται ποιοῖς: τοῖς δὲ ὑπερβάλλουσι βαπτίζεται. Non a. idèd solum remissio à studiorum laboribus discipulis danda est, quod nulla res continuum perferre laborem possit; sed etiam quia studium discendi voluntate constat, quæ cogi non potest. Itaq; & virium plus adferunt ad discendum renovati ac recentes, & acriorem animum, qui ferè necessitatibus repugnat, (2) undè Plutarchus (d) bene dixit: ἡ ἀνάπαυσις τῶν πόνων ἀγρυμνά ἐστίν, quod ipsum non in rebus animatis solum, sed sensu etiam & ratione carentibus, esse verum experimur, Deinde, ludos, atq; exercitationes corporis, cum defatigatione & tædio non conjunctas, multum corporibus prodesse, & cum cibum & potum certâ quâdam imperij formulâ moderantur, pulchritudinem, sanitatem, vires, & alias corporis opportunitates posse nobis suppeditare, Plato (e) testatur; id quod nec Ciceronem, Tironi suo, minus commodâ valetudine prædico, περίπατον σύμμετρον, commendantem, (f) fugit. Præterea, institutio juventutis talis esse debet, ut non animo & consilio tantum, sed etiam corpore & lacerto, cum res ita tulerit, opem Reipub. ferat, (g) quod, hisce exercitationibus neglectis, præstari haud poterit, siquidem segnitias corporis, audacia hostis, interioris civitatis inducitur (h) Propter contrarios igitur effectus utiles & fructuosæ haberi debent. Hic tamen præceptum Tullij (i) prætereundum non videtur: Ludis uti licere, sicut somno & quietibus cæteris, tùm se cùm gravibus, scrijsq; rebus satisfactum fuerit. Ludendi quendam modum esse retinendum idem (k) quoq; monet, ut ne nimis omnia quis profundat, elatusq; voluptate in aliquam turpitudinem delabatur. De recreationibus & exercitationibus juventuti concedendis, Junium (l) &c. cui placet, consulat.

a. Ovid. ep. 4. conf. Quintil. l. 1. instit. c. 4. b. de educ. lib. 7. Quintil. d. l. d. l. e. l. 7. de ll. in principio. conf. Cas. l. 8. spb. Civ. c. 4. §. l. 16. ep. 18. fam. 7. Cas. l. 8. spb. civ. c. 4. §. idem d. l. 1. . 1. off. x. d. l. l. q. 54. §. 55. Pol.

XIII. Liberalibus artibus utendum ut medijs,

non fruendum ut summis bonis. Hoc ipsum Philosophus (α) haud obscure indicat. Sunt quaedam, inquit, ex liberalibus scientijs, quas usq; ad aliquid discere, honestum sit. penitus verò sese illis tradere, ac ad extremum usq; profecti velle, nocentis illis, quæ supra diximus (sc. per quæ inutilis quis ad usum & opera virtutis redditur) obnoxios facit. Quibus verbis in artes non declamat, sed excessum in earum studio, & usum minus accommodatum damnat, idq; jure optimo. Sunt enim illæ veluti semitæ & media ad ulteriorem finem; in medijs autem semper qui hærent, ipsum optatum finem non acquirunt. Studio earum artium, inquit sapiens ille Romanus (β) quæ in veri investigatione versantur, à rebus agendis abduci contra officium est. Non nobis solum nati sumus, sed ortus nostri partem patria, partem parentes vendicant, partem amici. Unde Besoldus γ. hoc dubium movet: si Rerumpub. moderatores avidè literas excitent, nunquid Reipub. suæ consulant? ad quod responsurus, inter studia distinguit, verustiorē sc. Græcorum Romanorumq; sapientiam, quæ peritia erat in Rep. versandi & ad actiones accommodata prudentia, ne quidem à livida vituperari invidia posse affirmans; studia verò in sola rerum cognitione posita, plures sapius, quàm utile fuit Rebuspub. delectasse asserens. Namq; ut gratiosa res est Physica, inquit, Mathesis, &c. si quis ea attingat in juventute; ita, qui omnem ijs in literis ætatem exegerunt, ad Rempub. ullo modo iuvandam, censentur ineptiores. Quod quidem non ita accipiendum est, ac si in scholis & Academijs, docendo Juventutem artes liberales, consensentes, damnandi sint; quippe hi ab augendis hominum utilitatibus, & commodis, non recedunt, sed erudiunt multos, ut meliores utilioresq; civēs evadant [δ] quo munere haud majus meliusve Reipub. afferri poterit. [ε] Eodem igitur sensu verba Besoldi, quo supra Aristotelis, intelligenda sunt. Pluribus in re manifestissima urgere desino.

α. *Arist. l. 8. c. 2. Pol.* β. *Cic. l. 1. off. γ. Dissertat. Pol. de educ. c. 5. δ. Cic. d. l. 1. e. idem l. 3. de Divinat.*

XIV. Certum vitæ genus juvenes adolescentes eligant. Deus enim certos vitæ ordines instituit: ad aliquem horum adiungere animum tenemur, si aliàs Rempub. salvam volueri-

voluerimus. Verùm hanc deliberationem omnium difficilissimam esse Tullius (α) restatur, proinde (nobis idem auctor est) non alienum erit, ad ea eligenda, quæ dubitationem adferunt, adhibere doctos homines, vel etiam usu peritos; & quid his de unoquoq; genere officij placeat, exquirere. Quamvis autem unum officium dignitate vel utilitate alterum antecedit, tamen nos studia nostra naturæ regulâ metiamur, nihil sequentes, nisi quod assequi quodamodò valeamus, juxta illud Poëtæ (β)

Tu nihil invitâ dices faciesvè Minervâ:

Hoc est, interpretè Cicerone (γ) adversante & repugnante naturâ. Hic etiam, tanquam in transcurso, observari possit: discipulum idè à studiis non esse removendum, licet indolem illic non prodar. Quamquam enim multi maturè urunt, ut dicitur, tamen haud paucos hebetis ingenii ad solidam pervenisse eruditionem accepimus, (δ) Si verò crassiori apparuerit minervâ, ad alias Reip. necessarias artes animum applicet, ne ipse operam perdat, & Reipub. interim (ε) alijs studiis careat.

α. *l. 1. off. β. Horat. de arte Poët. γ. l. 1. off. δ. vid. Quint. l. 1. instit. c. 4. Jun. q. 41. Pol. Sc. 8. conf. Arnif. l. 1. Pol. c. 18. de educ.*

XV. Peregrinationes, rectè institutæ, cum alijs, tum maximè studiosis, perutiles sunt. Hic frequentes in diversa eunt, cum tamen peregrinationes in iis, qui corporis & animi ratione capaces earum inveniuntur, minimè improbandæ sunt modò rectè instituantur, id quod ut fiat, condiciones sequentes, à Junio (α) præscriptæ, observentur: 1. Immortalem ex intimis cordis visceribus Deum venerentur, honestas & felices, tum agendi tum pariendi occasiones ut largiatur. 2. Finis, cur Peregrinationes suscipiendæ, spectetur. 3. Iter ingressuri, ætate integri, ingenioq; maturi, sint, quò inter bonum & malum, honestum & turpe accuratius distinguant. 4. Lectio historiarum, præsertim regionum illarum, quas lustrare quis cupit, minimè negligatur: tabulæ quoq; Geographicæ adhibeantur: summantur in manus itineraria. 5. Sibi de necessariis in toto itineris circuitu prospiciant. 6. Danda opera, ut ne corpore peregrinentur solum, verùm etiam animo observatu digna observent. 7. Peregrinationibus peractis, domum

domum reversi, mores patrios retineant: linguâ vernacula cum
licuerit, præsertim in colloquiis familiaribus & privatis, utantur:
ostentationem & jactantiam in visorum & auditorum expositione
vitent, &c. quæ leges si sedulo ac serio observentur, quin peregrina-
tiones, magnam Juvenibus Adolescentibus, & ipsi Reipub. adfer-
rant utilitatem, non est dubitandum, idq; sequenti probatur ar-
gumento: Quodcumq; ad Juvenes artibus & scientiis excolendos,
moribus imbuendos, Prudentiâ non domesticâ solùm, sed civili
etiam nec non militari, instruendos, cives deniq; copiâ rerum ex-
ternarum abundantes reddendos, plurimum confert, illud est per-
utile: sed Peregrinatio hoc præstat, E. Minoris propositionis veri-
tatem, quoad singula membra, gravissimarum rationum pondere
& fundamentorum evidentiâ, manifestiorem reddere conabor.
Ad primum quod attinet, Peregrinationes ad artes scientiasq; com-
parandas plurimum facere, haud admirabitur, sibi in memoriam
qui revocat, vix in toto terrarum orbe tam felicem regionem esse
ullam, quæ felicissima omnia ingenia includat: quin sparsa illa es-
se, & suam cuiq; terrâ, magno illo rerum omnium conditore ita
dispensante, velut gemmulam assignatam, quæ eam illustret, (B)
Illorum igitur, quibus solum nostrum natale destruitur, bonorum
participes futuri, ad loca illa, in quibus virorum insigniter eru-
ditorum copia est, transibimus, aut illi ad nos nostrosq; commi-
grabunt. Silentio jam involvo, quasdam disciplinarum nec pri-
mum constitui, nec post excoli, nec demùm percipi facile posse,
absq; Peregrinationis auxilio. Objiciat quis: sedendo non discer-
rendo sapienterem quem fieri: & si omninò apud exteros quidam
ingenii acumine excellentiores reperiantur: eorum tamen plerumq;
scripta ad manus nostras pervenire posse, ex quibus, cognitu quid-
quid necessarium fuerit, domi quieti sine aëris injuriâ, sine maris
periculo, sine metu latronum brevi tempore haurire queamus.
Honestâ oratio. Sedendo non discurrendo solidam paratieruditio-
nem haud invito concedo, quia peregrinantem non semper vagan-
tem fingo: intervalla sunt quiescendi, cum ad illa loca, in quibus
rem quarit, pervenerit. Neq; de monumentis doctorum virorum
quod adferunt, assertionem meam infringit, quandoquidem ma-
gnos viros non audiendos solùm, sed scripta etiam eorum cum

medi-

meditatione legenda esse moneo: utrumq; à veræ atq; solidæ eru-
ditionis cupidus requiritur. *Deinde*, elegantiam morum hinc ac-
quiri, nemo, nisi magnâ erroris caligine occæcatus inficias ibit.
Nam licet inter peregrinos, sicut nec in patria, incorrupti mores
ubiq; obvii non sint, tamen apud eos quin elegantia quædam mo-
rum & comitas reperitur, jure non negatur, cujus aspectu ani-
mus, nescio quo pacto, attollitur quasi, & sese fit grandior, adeò
ut tacitâ quadam viâ sese moribus politiores factos esse potius quàm
fieri postea deprehendant. At occinat quis:

Cælum non animum mutant qui transmare currunt.

Serenus (inquit ille) nos exercet inertia: navibus atque

Quadrigris petimus bene vivere. quod petis, hic est. (Y)

Salva res est. *dyrophia* quippe contextus, Poëtam non de pru-
denti peregrinatione, sed de erroneum vanitate loqui, demonstrat,
quibus amara patria, dulcis peregrinatio, vel potius erratio, atq;
in exoticis regionibus vitam degere in deliciis est, unde Bullatius
citato loco ne ad vitæ beatitudinem aliquid interesse putet, quo-
quisq; loco habitet, hisce verbis admonetur:

Tu, quamcumq; Deus tibi fortunaverit horam

Gratâ sume manu: nec dulcia differ in annum,

Ut quocumq; loco fueris vixisse libenter

Te dicas. &c.

Tandem in hæc erumpit verba: *quod petis, hic est*, i. e. bene bea-
teq; vivere, domi est & in patria. *Præterea*, Prudentiæ quantæ
ex peregrinationibus accessiones fiunt, verbis haud facile exprimi
poterit. Ad *Domesticam* enim comparandam, eas ponderis mo-
mentiq; plurimum adferre, liquidò constat, nam alia gens, alii
majori solertia & acumine ingenii præpoller, undè peregrinanti
vários modos elegantiori formâ domos extruendi, accuratiores co-
lendi agros hortosq; rationes, privata in victu & amictu frugalita-
tis & parsimonie semina, aliaq; numero penè innumera rei fami-
liaris compendia & adjumenta reportare licebit. *Civilem* quoq;
variorum institutorum, rituum morumq; apud diversas gentes di-
ligenti observatione formari, alii, servariq; res ipsa docet. Quan-
tos enim fructus peregrinationes Philosophorum & sapientum ho-
minum antiquis Rebuspub. attulerint, annalium monumenta a-

C 2

bundè

Mundè testantur, quod Plato probè novit, cives suos hortatus (d) ut Peregrinationes susciperent, vestigiâq; virorum, incorruptæ fidei sermonibus & moribus eruditiores & meliores facti domum reverterentur, legesq; patrias, si quid in eis desideraretur, emendarent. Hoc non damnavit Moses, quo legislatore licet vix ullus sapientiorumq; obeundorum rationem à Jethrone socero suo, homine peregrino, non audivit solum, sed cum fructu etiam accepit & probavit. (e) Quid multis? In hunc finem juvenes hodiè terras peregrinationes plurimum conferre, multis rationibus ut probem, non est necesse, arbitror. Quid utilitatis in bello secum habeat, naturam, mores, & instituta hostis, cognita habere, nullus non cogitatione assequi poterit. Condiciones quoq; locorum in expeditionibus, sermonem hostium, viarum compendia scire, quantum ad copias tutius ducendas, quantum ad insidias struendas, strategiam, ignorasse, cladem attulisse, perennitati seculorum omnium consecrata annalium monumenta satis evincunt. *Postrema ratio*, à mercatorum portu Peregrinationis laudem in forum civitatis vexit: nam ubi mercatores si non sit peregrinatio? Ubi rerum necessariarum commutatio, si non sit hinc inde mercatorum libera & justa navigatio? ubi deniq; splendor, ubi celsitudo, ubi lumen civitatis, si cesseret cum exteris gentibus negotiatio? aut cur fuerit inventa navis, si nulla navigatio, si peregrinatio nulla approbetur? Ad nostrum te litus transire necesse est, quisquis fueris Peregrinationis osor.

a. 9. 44. Pol. B. Lips. Cent. 1. Miscell. ep. 22. Georg. Loys. de Peregr. obs. 1. § 2. y. Horat. l. 1. ep. 11. d. l. 12. de. U. 8. Exod. 18. v. 17. & seqq. &c.

Hic subsistere temporis ratio jubet: quæ per summam festinationem omissa sunt, Lector Benevole, Benevola interpretatione suppleas rogo, dicasq; mecum.

Soli Deo Gloriam.